

PRIKAZI KNJIGE

A Modern Lex Mercatoria for Carriage of Goods by Sea

Petar Kragić i Diana Jerolimov

Ova je monografija djelo dvoje autora koji su svoje izvrsno poznavanje pomorskog prava stekli kroz dugogodišnje praktično iskustvo u području brodarstva i međunarodne pomorske trgovine, te su stoga vrlo kvalificirani za kritičku procjenu Roterdamskih pravila. Njihov tekst oživljava raspravu o Roterdamskim pravilima, čija neizvjesna sudbina sve više zabrinjava i obeshrabruje sve koji su ih podržavali. Naravno, sama tema i rasprava o njoj sasvim je legitimna, a autori su opravdano suzdržani prema nekim rješenjima Roterdamskih pravila s obzirom da dobro poznaju i duboko razumiju pravne probleme koje bi prouzročila njihova praktična primjena.

Autori do svoje teme dolaze nakon povijesnog prikaza prava i prakse povezane s prijevozom robe morem, te kritiziraju Pravila jer su propustila odgovoriti potrebama suvremenog pomorskog prijevoza. Povijesni dio je značajan i mnogo je više od običnog uvoda. To je koristan pokušaj sažimanja povijesnih lekcija, što autori čine pružajući široki raspon teksta oko glavne poruke, a ta je da su Roterdamska pravila neprikladna, dajući prijedloge (često radikalne) kojima bi se popravio trenutni međunarodni pravni okvir. Ove reforme koje oni zagovaraju predstavljale bi novu verziju *Lex Mercatoria*.

U svojoj analizi i prijedlozima autori su hrabri i radikalni. Oni drže da odgovornost za teret treba biti kanalizirana jedino prema ugovornom prijevozniku te da prava tužitelja trebaju biti zaštićena obveznim osiguranjem i pravom na izravnu tužbu. Položaj ugovornog prijevoznika prema međunarodnim konvencijama jasno je i precizno prikazan. Ovo je popraćeno prijedlozima vezanim uz pitanja nadležnosti sudova i arbitraže.

Važno je istaknuti da je upravo dio o nadležnosti sudova i arbitraže vrlo detaljan. Ovo je vrlo živo područje prava sa stalnim dotokom presuda. Glavni učinak toga je da su klauzule o izboru nadležnog suda prepoznate kao vrlo bitne. Nadalje, pravila koja se tiču tumačenja ugovora postaju sve rafiniranija. Što se tiče prijedloga vezanih za odgovornost i obvezno osiguranje, vjerojatno će pri njihovoj prosudbi na kraju prevladati ekonomski čimbenici.

Argumenti su kroz sva poglavlja iznijeti snažno te pokreću raspravu koja traži uključivanje pa je za pretpostaviti da će ovaj tekst kod svakog čitatelja potaknuti potrebu da formulira neke vlastite odgovore jer sva pitanja postavljena u monografiji svakako to zaslužuju. Usvojena komparativna metodologija dodatna je velika prednost ovoga teksta, koji se definitivno razlikuje se od svega što bi se moglo nazvati standardnom publikacijom u ovom području, ali zbog toga uopće ništa ne gubi na svojoj vrijednosti. Mislim da je tekst izazovan i provokativan te sugerira uvođenje radikalne reforme, koja je vrijedna ozbiljnog razmatranja.

Professor Emeritus D. Rhidian Thomas

A Modern Lex Mercatoria for Carriage of Goods by Sea

Knjiga je iznimno važna i vrijedna iz više razloga. Kao prvo, ona je neprocjenjiv doprinos za struku pomorskog prava jer je djelo dvoje vrsnih pravnih praktičara, koji su sudjelovali u pripremnim radovima, raspravama i procesima u kojima se izgrađivala Konvencija o ugovorima za međunarodni prijevoz stvari u cijelosti ili djelomično morem (Roterdamska pravila). Drugi važan doprinos ove knjige je što sažeto, pregledno, uz naglašen kritički osvrt autora te njihove vrlo originalne stavove obrađuje kompleksnu materiju odgovornosti pomorskog prijevoznika za prijevoz stvari morem. Osim toga, knjiga sadrži elaborat autora o tome što bi trebalo napraviti da se unaprijede pojedina konvencijska rješenja, a to knjizi daje elemente originalnosti.

Monografija započinje kratkim prikazom i analizom povijesnog razvoja odgovornosti pomorskog prijevoznika za prijevoz stvari morem od rimskog prava preko srednjeg vijeka, do novog doba. Monografija u drugom poglavlju sadrži sveobuhvatnu kritičku i poredbenopravnu analizu pitanja tko su odgovorne osobe na strani broda u pomorskom prijevozu stvari. Najvažnija je analiza pitanja tko je prijevoznik u suvremenom kontekstu brodarske djelatnosti i pomorskih prijevozničkih ugovora. Autori precizno razlučuju tko je odgovorna osoba prema Haškim, Haško-Visbijskim te Hamburškim pravilima. Posebno važan dio ovog poglavlja je dubinska pravna analiza koja sadrži precizna objašnjenja atributa prijevoznika prema Roterdamskim pravilima, a naročito vrijedan doprinos ovog djela studije je razrada koncepta pomorskog izvršitelja i kritički osvrt na koncept odgovornosti pomorskog izvršitelja.

Treće poglavlje posvećeno je obveznom osiguranju tereta. Autori ističu da su konvencije koje uređuju prijevoz stvari morem zanemarile razvoj događaja u području osiguranja, za razliku od konvencija koje uređuju prijevoz putnika, odgovornost za onečišćenje mora te uklanjanje podrtina. Čitatelju nastoje na duhovit način približiti tu svoju tezu, pa kažu da se treba sjetiti priče o Kolumbovom jajetu odnosno da i ovdje postoji jednostavno rješenje za tešku zagonetku. To jednostavno rješenje autori vide u analogiji prema drugim obveznim osiguranjima u pomorstvu te predlažu uvođenje tog koncepta i u prijevoz stvari. Znači, zalažu se za obvezno osiguranje odgovornosti brodovlasnika za teret i pravo na direktnu tužbu. Smatraju da je takvo pokriće obvezno već sada *de iure* i *de facto*. *De iure* Direktiva 2009/20/EC Europskog Parlamenta i Vijeća EU-a nalaže obvezno osiguranje odgovornosti brodara za pomorske tražbine predviđene LLMC-om 1976. i njezinim protokolom iz 1996., a također *de facto* u trgovačkoj praksi redovito se zahtijeva P&I osiguranje za brodove u zakupu. Objasnjavaju da u slučaju postojanja prava na izravnu tužbu, ako se utvrdi odgovornost prijevoznika, osiguratelj postaje odgovoran pa nestaje potreba za privremenim zaustavljanjem broda radi osiguranja tražbine. Prema mišljenju autora, obvezno osiguranje naročito bi pomoglo u slučaju ako ugovorni prijevoznik postane insolventan ili inače ne odgovara, a vlasnik tereta nije osigurao teret. Nadalje, autori se zalažu za koncept da se u Roterdamskim pravilima odgovornost kanalizira na prijevoznika.

U četvrtom poglavlju knjige autori čitatelje uvode u relevantne probleme koji se odnose na sudsku nadležnosti i arbitražu. Oni objašnjavaju doktrinu *forum non conveniens* uz prikaz i komentar sudskih oduka u kojima su sudovi odlučivali o primjeni ovog načela, odnosno o pitanju postoji li u pojedinom slučaju prikladniji sud za vođenje postupka s obzirom na interese svih stranaka u sporu i ostvarivanje pravde. U nastavku ovog poglavlja govore o Europskoj regulaciji nadležnosti i arbitraži, o odredbama Hamburških pravila o tom pitanju, te o odredbama Roterdamskih pravila o jurisdikciji i arbitraži. Objašnjavaju zašto je važan sporazum o izboru suda i koje su posljedice ograničavanja sporazuma o izboru suda za rješavanje sporova protiv prijevoznika, što smatraju glavnom manom Roterdamskih pravila.

Autori smatraju da Roterdamska pravila nisu uspjela dobiti dovoljan broj ratifikacija zbog svoje složenosti i straha da bi njihova primjena mogla izazvati više neizvjesnosti i sporova, nego što bi doprinijela njihovom rješavanju. Nadalje, glavni razlog zašto države oklijevaju s ratifikacijom Roterdamskih pravila, osim njihove složenosti, jest činjenica da Roterdamska pravila dopuštaju strani tereta da osim prijevoznika tuži i pomorske izvršitelje.

U monografiji se iznose konkretni prijedlozi za unaprjeđenje Roterdamskih pravila. Novi konceptualni pristup koji autori sugeriraju je pojednostavljivanje mehanizama naknade štete na način da se usmjeri odgovornost na prijevoznika, a tražbine osiguraju obveznim osiguranjem odgovornosti brodovlasnika za teret. Drugi važan zahvat za koji se autori zalažu su izmjene odredaba o nadležnosti i arbitraži u Roterdamskim pravilima, konkretno izmjene odredaba o prorogaciji nadležnosti te uvođenje institucionalne konvencijske arbitraže koja će koristiti etablirane arbitre iz postojećih arbitražnih centara.

Autori zaključuju da je stupanje na snagu Roterdamskih pravila poželjno i da bi njihova primjena olakšala transakcije vezane za međunarodni prijevoz stvari morem. Drugim riječima, moderni *Lex mercatoria* je potreban za uređenje modernih ugovornih trgovačkih odnosa u vezi s prijevozom stvari morem te za rješavanje sporova koji iz toga proizlaze.

Dr. sc. Vesna Skorupan Wolff